

«Феномен Івасюка»: сучасна візія

Ольга Ямборко

Композитор Володимир Івасюк.

Актуалізувати Володимира Івасюка. Чергову спробу у цьому напрямі здійснила команда каналу відеоблогінгу «Загін кіноманів». Канал, створений у 2016 році актором Віталієм Гордієнком, спершу спеціалізувався на оглядах фільмів, обговоренні певних тем у кіно, зокрема, у велику рубрику тут об'єднані сюжети, що пропонують глядачеві дізнатись, як показують Україну та українців у різних культурах та сферах діяльності: в кіно, анімації, рекламі, музичних кліпах, відеоіграх тощо; ще інша рубрика – інтерв'ю Віталія Гордієнка з українськими акторами, режисерами, музикантами, блогерами, кінокритиками. Після 24 лютого 2022 року, за словами Віталія Гордієнка, канал працює над тим, аби більше відкрити своїй аудиторії «україноцентричний світ і заповнити ту прогалину в україномовному контенті, яка склалась для багатьох»¹ засобом кінодокументалістики. Дебютом стала історія «Тіні забутих предків» – перемога України! В чому їхня геніальність?». Менше як за рік це відео зібрало понад 1 млн переглядів.

Прем'єра фільму про Володимира Івасюка, створеного спільно з актором Стасом Весельським, відбулася в червні 2023 року, і вже упродовж першого місяця його аудиторія сягнула понад 700 тисяч глядачів, додаючи кілька тисяч нових переглядів щодня. Сьогодні це – найвищий рейтинг серед поширених у мережі відео, присвячених Володимиру Івасюку. Таких біографічних сюжетів насправді чимало, згадати б проект Василя Лашука «Володимир Івасюк. Життя моє – обірвана струна...» (2007), «Смерть у житті» каналу «ТЕТ» (2007), «Володимир Івасюк. Ідеальне вбивство» каналу «Інтер» (2008), проект телеканалу «Еспресо. TV» «Правда загибелі Володимира Івасюка» (2014), фільм

Першого Суспільного телеканалу «Володимир Івасюк. Щоб народитися знову» (2014), передачу Олесі Котубей «Івасюк: загадкова загибель та історії культових пісень “Червона рута” і “Водограй”» (2023), документальну стрічку Андрія Гнатюка «Непояснена смерть» (2020) чи телепроект російської студії «Вертов и Ко» «Володимир Івасюк. Судьба, завязанная в узел» (2007) або ж «Преступления РФ против украинцев. Загадочная гибель Владимира Ивасюка» (2022) каналу «FREEDOM. LIVE».

Як видно, основна увага авторів прикута до загадкової смерті Володимира Івасюка, що, як правило, призводить до з'ясування подробиць його особистого життя та їх інтерпретації. Відтак, на широкий загал медіа сформували майже канонізований образ Володимира Івасюка, тісно пов'язаний з таємницею його смерті. Годі й казати про кількість маніпуляцій на цій темі, що нівелюють життя композитора до рівня низького жанру – такого собі «попури» в стилі жовтої преси.

«Загін кіноманів» взяв за мету «досліджувати не ідеалізований пам'ятник, а справжнього Володю» та «феномен його музики», обґрунтувавши цю позицію в останній частині відео. Рейтинг і тональність коментарів глядачів до їхнього фільму можна вважати виявом підтримки такого прагнення, а також свідченням запиту у суспільстві на творчість Івасюка, зокрема у сформульованій «Загоном кіноманів» візії. Власне, у цьому й полягає основне досягнення «Феномену Івасюка». Між рядками фільму читається щирий захват сучасної молоді піснями композитора, записаними півстоліття тому. Це відкриття, попри безліч інформаційних «текстів» та на противагу їм, нинішнє покоління 25–35 річних українців робить самостійно, до певної міри нагадуючи покоління 1960–1980-х рр., яке намагалось вловити, відтворити і перетворити у своїй творчості музику вільного світу крізь залізну завісу радянщини.

¹ «ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ» - ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ! В чому їхня геніальність?». <https://www.youtube.com/watch?v=8Oo28M6ny6g&t=309s>

Залізною ж завісою, яка віддаляє українських класиків від сучасників, виявився канон, що ним оповита чи не кожна помітна особистість нашої культури, навіть умовно досяжна у часі, з огляду на живих свідків – колег, друзів, рідних. На думку Віталія Гордієнка, «феномен Івасюка» – про те, як юнак написав пісню, що зараз є на рівні з Державним гімном України, «бо увияти, що якийсь 20-тирічний хлопець напише щось таке, що підніметься настільки високо у нашому розумінні і сприйнятті цієї пісні – практично нереально»². Увияти це дійсно важко, насамперед внаслідок стереотипів, спричинених канонізованим сприйняттям минулого, адже згадаймо, що й автору Державного гімну України Павлу Чубинському на момент написання тексту було заледве 24 роки...

Українська популярна музика 1960–1980-х рр. нині в тренді та загалом знову актуалізується. В українському сегменті Youtube зростає кількість тематичних блогів, окремих відео, присвячених їй. Один з перших каналів – «Українська естрада», заснований колекціонером Ігорем Калениченком одинадцять років тому, системно працює у напрямі пошуку, цифровізації записів з вінілових дисків та аудіокасет і їх популяризації, а один з наймолодших – «Шукачі», створений у червні 2022 року, автор якого «шукає перли та золото української культури <...>. Будь-то музика чи то фільм, чи то конкретна особа або навіть певний феномен»³. Цей канал – яскравий приклад того, як молоді 2020-х відкриває для себе українську поп-культуру 1960–1980-х та намагається по-своєму подати цю музику, уявляючи її органічним компонентом т. зв. культурного, переважно американського, кіно, на якому вони зростили. «Феномен Івасюка» також адресований передусім саме цьому поколінню, звідси сприйняття теми та стилістика оповіді, щедро перемережена сучасним молодіжним сленгом – фільм говорить з глядачем його мовою, апелює до своїх авторитетів, серед них у т. ч. співак Святослав Вакарчук. Крім того, бачимо інтерв'ю із сестрою Галиною Івасюк, колегою, співавтором Володимира поетом Богданом Стельмахом, а також музичним журналістом Філом Пухаревим.

Інтерес до пісень Івасюка автори фільму ретранслюють також, візуалізуючи їх як саундтреки сучасного кіно – у вигляді експерименту, саме для цього проекту мелодію пісні «Залишені квіти» кінокомпозитор Дмитро Козинець переписав під відео голлівудського мюзикла-хіта 2017 року «Ла-Ла Ленд» (реж. Дам'єн Шазелл). Крім того, у виконанні Марини Круть у фільмі фактично відбувся дебют «Колискової» – першої відомої пісні Володимира Івасюка.

У такий різний спосіб команда «Феномену Івасюка» демонструє творчий підхід до відкриття спадщини композитора. Попри те, що на піснях Володимира Івасюка, без перебільшення, виросло кілька поколінь, і вони мають безліч переспівів, його спадщина відома українцям у дуже за-

Сестра Володимира – Галина Івасюк у телепередачі «Феномен Володимира Івасюка». Автор і ведучий Віталій Гордієнко. «Загін кіноманів», 2023.

гальних рисах, поза увагою залишається чимало яскравих перлин творчості композитора. Їх презентація широкій аудиторії, а також професійне вивчення у контексті світової музичної культури свого часу – першочергові завдання на мабутнє. Це дозволить побачити спадок Івасюка у всій повноті. Донині напрацьовано чимало ініціатив, що інтерпретують композиції Володимира Івасюка і, з огляду на сучасний інтерес, їхня кількість тільки зростатиме. У цьому процесі важливо відчувати першоджерело, а не себе у ньому, чим нездужають більшість таких спроб.

Дослухатись до оригіналу. На цьому також наголошують автори «Феномену», для них з дистанції часу є очевидними «масштабність, епічність та крутість» цієї музики. У випадку з піснями Володимира Івасюка, дослухатись до оригіналу – це неодмінна умова, позаяк сам композитор був надзвичайно вимогливим на практиці: публіці представлялись тільки завершені, на його думку, композиції, чорнові варіанти мелодій чи текстів він завжди знищував⁴, а замовлені до своїх пісень оркестрові обробки самотужки переписував, коли вважав їх невдалими, як у випадку з композицією «Водограй» напередодні конкурсу в Сопоті 1974 року.

Уважність до деталей – властивість, яку люди почасти гублять у творчому запалі, що сталося в окремих моментах фільму за відсутності редактури. Так, пісня «Колиска вітру» не звучить у фільмі «Червона рута» (реж. Роман

² Віталій Гордієнко про «Феномен Івасюка» та які ще фільми планує знімати. <https://www.youtube.com/watch?v=ktNHmlxkTKI>

³ Шукачі. <https://www.youtube.com/@shukachi-kalachi/about>

⁴ Сторінки пам'яті Володимира Івасюка. Естрадні пісні. Жовтий лист. http://www.ivasyuk.org.ua/songs.php?lang=uk&id=zhovtyj_lyst

Володимир Івасюк.

Олексів, 1971), натомість увійшла до наступного – сольного музичного фільму Софії Ротару «Пісня завжди з нами» (реж. Віктор Стороженко, 1975), Володимир Івасюк є автором тексту пісні «Залишені квіти», музику ж до неї написав Валерій Громцев і т. д.

Попри те, команда «Загону кіноманів» створила незалежний і щирий фільм, який захочує до пізнання теми, а також демонструє відчуття матеріалу і вказує на його актуальність та ідентичність в умовах сучасного культурного багатоголосся. Фільм скеровує фокус уваги на «феномен Івасюка», гарантуючи тим продовження цього явища у нових піснях та кінофільмах – популярній культурі, що оточує нас серед буднів сучасності, формуючи її стилістику у перспективі стати епохою, як це відбулося з творчістю Володимира Івасюка і його часом.

Від редакції: 8 вересня 1922 року рішенням Київради проспект Героїв Сталінграда, який перетинає з півночі на південь весь Оболонський район Києва, було перейменовано на проспект Володимира Івасюка. Ще раніше, восени 2021 року, з'явилося повідомлення, що режисер Тимур Яценко приступає до роботи над ігровим фільмом «Червона рута» про Володимира Івасюка, проект підтримав Український фонд культури (чи продовжується робота – на жаль, поки невідомо).

Пам'ятник Володимирові Івасюку у Львові. 2011. Скульптор Сергій Олешко, архітектор Михайло Ягольник.

Лицарська фентезі-казка

Орина Челакова

«Джура-королевич»

Автор сценарію Сергій Ухачевський

Режисер Антон Гойда

Оператор Сергій Головащук

Художник Шевкет Сейдаметов

Художниця з костюмів Надія Кудрявцева

Композитори Віталій Кандиба та Владислав Курач

Актори: Максим Самчик, Таїсія-Оксана Шурук, Аліна Коваленко, В'ячеслав Довженко, Олексій Вертинський, Віталій Салій, Костянтин Темляк, Олександр Кобзар, Михайло Кукунок, Євген Олійник, В'ячеслав Хім'як, Володимир Ращук.

Україна, 2022, прем'єра – на X КФ «Чілдрен фест», червень, 2023

Фільм розповідає про сина короля Юрія Хороброго та королеви Софії. Під час державного перевороту, який влаштував брат королеви Софії Егерт разом з могутнім лихим чародієм Кранком, мати врятувала хлопчика. Невдовзі королевича знаходять козаки, всиновлюють та залишають, аби виховати як власного сина та джуру¹. Минають роки, Іванко росте, і в день свого 16-річчя дізнається, що він – королевич і має очолити вирішальну битву з узурпатором Егертом, який шукає Іванка, щоб вбити, адже лише після цього в його руках зосередиться вся влада в королівстві.

У фільмі сильний акторський склад, залучено багато акторів для масових сцен. Захоплення викликали ролі антагоністів: самопроголошений король-блазень Егерт (Костянтин Темляк) та могутній чародій Кранк (Віталій Салій). Роль чародія вийшла об'ємна і філософська. Віталій Салій вдало передав внутрішній світ і стан свого персонажа – спостерігача з вічним життям, що глузує з людей. Образи українських козаків, які наділені рисами мужності та незламності, також вразили з перших хвилин фільму. Актори відіграють важливу роль у сприйнятті фільму, вони є чинником, що формує його оцінку.

У фільмі жанру фентезі засадничим елементом є чари та магія, що створюються за допомогою комп'ютерної графіки та спеціальних технологій. Якісну комп'ютерну графіку складно зробити, аби магія виглядала по-справжньому, щоб глядачі, насамперед діти, повірили тому, що відбувається на екрані. «Джура-королевич» вражає справжньою магією, яка органічно вжилася у природний та фантазійний світ, а подекуди доповнила портрети головних героїв.

¹ Джура – зброєносець, учень у козацької старшини.